

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվանը 6 ռուբլի.

Առանձին համարները 7 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлис. Редакция «Мшакъ».

կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՏԵԼԵՔՈՆ 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ

(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են

խրաւանչիւր բառին 2 կոպեկ.

ՏԵԼԵՔՈՆ 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾԵՐՈՒՆԻ

ԲՈՒԱՆԻՍԱՌՈՒԹԻՒՆ

Անտաղ աշուտանք. — ՆՆՈՒԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դարերի ու շաւիղների. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՐԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Թիֆլիսի տարածք. Նամակ Թիֆլիսի. — Արտաքին լուրեր. — ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀՆՈՒԱՐՈՒՆՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱՆ. Բաղդի խաղեր.

ԱՆԱՋՈՂ ԱՐՇԱՍԽԱՔ

Տեղական մասնակի մի քանի օրգանները սկսած կատարել արշաւանքը հայ տարրի գէտ վերջացաւ կատարելով անաճողութեամբ քննարկումը մեղադրանքները, ամբողջ հայութեան վերագրած չար գիտաւորութիւնները և դաշտին մեքենայութիւնները դուրս եկան անհիմն, սուտ և անորոշ արշաւանքը ստացաւ մի մեծ բամբասանքի տխուր պատկեր:

Մենք չենք պատկանում այն մարդկանց շարքին, որոնք ծածկում են իրանց ազգակիցներին, իրանց ցեղակիցներին պահտութիւնները: Այլ, ընդհակառակը, մենք մի առանձին ուղարկութեամբ երևան ենք հանել ամեն մի պահտութիւն և անխնայ մարտիկ ենք հաւատացած լինելով, որ միայն այդ ձևով մենք կարող ենք յարուցանել հասարակութեան մէջ պահանջ կաւելու իր կեանքի մէջ բուն դրած չարքների դէմ: Այդ ինքնաքննութեան, սխառման անողորմ զննչի փոխարէն զործունէութիւնն է, որ համարձակութիւն է տալիս մեզ անկասկած հաւատով և անհրաժեշտ յոյսով մշակու մեր կեանքին և սպասել նրանց միջնորդական հետեանքները: Մենք կուենք շարունակ և կը կուենք մեր պահտութիւններին դէմ, ինչպէս կուենք են բոլոր ազգերին առաջադէմ տարրերը, ձգտելով լուսաւոր աշխարհ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱՆ

ԲԱՂԴԻ ԽԱՂԵՐ

II

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աշուն էր, մի ցուրտ ու տխուր օր. երկրի սև միայնակ թաղերից բարձր մանրամասն անձրևի մի ընկն. օր չարտառի գալիս էր ու գալիս, ասեւ սգաւոր աչքերից. ձմապարհներում, փողոցներում անցողիկները անտանելի էր դարձել, մարդիկ հագին էին փոխում իրանց սանկերը հաստ տիգրի մէջ:

Այդ ժամին իս. գիւղի մի ծայրից երևաց մարդկային մի տարբերակ կարաւանի սկիզբ, մի չը տեսնված ամբողջ Գերեզմաններից դուրս վախճած մեծերի մի խումբ էր դա, որ զանազան յարմարեղ ատաղ էր ընկնում: Մեծ ու փոքր, ծեր և մանուկ, մարդ և կին, ամենքն էլ զգոյշ, վախ մարմիններով, վշտահար դէմքերով: Երազմականներ են, կարճ կերպով չը չըջացնեն տեղացիները և ամեն մարդ գնաց իր գործին:

Անձրևը շարունակում էր թափվել. նրանց ողորմելի ցնցոյթները թրջված կոկի էին. նրանց վախ մարմիններին: Մարդիկ իրար ձեռքով բռնած, իրար քաշելով քայլում էին լուրջ, ծանր քայլերով, իրար քաշելով քայլում էին լուրջ, ծանր քայլերով, իրար քաշելով քայլում էին լուրջ, ծանր քայլերով:

Լաւազոյն ներկայացուցիչները ջանքերով ձեռք բերած իրենց անցկացնել մեր մէջ: Մի քովէ կարող էր լինել նախնային տեղական մասնակի մի մասն սկսած արշաւանքը հայերին դէմ: Բայց այդ արշաւանքը, ինչպէս յայտնի դարձաւ մի շատ կարճ միջոցում, բուն էր ոչ մի զաղարկարկան սկզբունք, բարեկամութեան նշով և նրան առաջ մղող արդարութեան անողորմ պահանջը էր: Գա կուտարական դործ չէր, այլ տեղական կոկի, որ վարձում էր ազգային անհամբերութեան զրոշակի առիթ: Միմէ կարելի է ուսանել համարել մի յարձակում, մի մերկացում, երբ նրա շարժումները ինքը հասարակական երկայնք է, փաստը և իրողութիւնը չեն, այլ տեղական համակրութիւններ և հակակրութիւններ: Այդպէս ճշմարտութիւնը թափանցում է այնպիսի մի տիպի մի մեջ, որով նա ոչ միայն երևան չէ դաշտին հասարակութեան առաջ, այլ ընդհակառակը, բոլորովին միմանում է և այլանդակում:

Եթէ չենք կարող մենք կանգնեցնել այդ կոյր, անմիա միջնորդական արշաւանքը, մեր գործը կը լինի նրան կատարելագոյն արհամարհել և շարունակել ինքնաքննութեան և մերկացումների այն փրկարար գործունէութիւնը, որ արդէն տուել է մեզ բարեբար հետեանքները: Եւ հաստատ հաւատացած ենք, որ այդ անկաշտ, անկեղծ ինքնաքննութեան հետեանքները մեզ երբեք մեզ չենք թողնու այդ որ և է անարդար վերաբերմունք դէպի մեր հարեան ազգերը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՅԼԵՐ ԵՒ ՈՋԱՐՆԵՐ

«Нов. Время» լրագիրը թէ հայերի և թէ

մուսուլմանները ձախարակներ, այս մարդիկ բնութեմ էին ի տես աշխարհի իրանց անպատմելի վշտերը: Դարմանացած իրանց չորացած դէմքերի, պառաւտաւած, ծանրերով կախ ընկած ցնդաւիների, յուսահատ շարժումների, խզուկ ձայների և խոսակցութեան մէջ: Արեան ծովից էին անցել և եկել մի պատառ հաց, մի կաթիլ ջուր, մի տաք ուտանիւն հացիկու և յուսով էին, թէ այս աշխարհը նրանց չէ զնայալ այդ չարքները:

Եկան և անցան: Ամենից վերքը բաւականին լուս անցած և նախկէ իրջված, նոյնպէս ու ժապատ գալիս էին մի ծերունի և մի նորասիր կին, իւրաքանչիւրը մի 7—8 տարեկան երեխայի ձեռքից բռնած: Ծերունին ցնխի հաստ չերտի մէջ հագին էր կարողանում իր ստները փոխել. նրա մէջքը կորացած էր, աչքերը մաւրած և խոր ընկած, որոնց մէջ արտացոլում էր վախ մի անասնաման ծով: Գլխի ձեռքով ալիքներն ու միտքը թրջվելով, ուր-ուր կախ կիկվել էին ուսերի և կրծքի վրա բազմաթիւ պատուոյքների ձեռք: Եւ նրանց ծայրերից կաթիլ կաթիլ թափվում էր անձրևի ջուրը ու թրջում բաց պարանոցն ու մազուտ սակրացած կրծքը:

Ոչ պակաս զոհարարութեամբ էր քայլում և նորատի կինը իր ձեռքի երեխայի հետ, վերջինս մանուկանք հագին էր կարողանում իր փոքրիկ ստները շարժել ստը ցնխի մէջ և համարեա քաշ էր ընկել մօր ձեռքից, գիտաբար իրար գնացքը:

Սրանք էլ եկան անցկացան, սրանք էլ ոչ որի ուղարկութիւն չը գրաւեցին: Եւ ինչու պիտի գրաւեն, քիչ էին այդպիսիները եկել անցել: Եւ ոչ որ չլուսացաւ, որ այս ջուրով, վշտահար ծերունին ոչ ոք չէր, հազարաւոր ոչխարների, հարեւաւորապէս անասունների և անասնում ամբարների, օրհնած օջաղի հաշակաւոր տէրը, իսկ նորատի

այն բոլոր ազգութիւնների վերաբերմամբ, որոնց վրա նա, ժամանակ առ ժամանակ, յարձակումներ է անում, բոլորովին առանձին և տարբեր չափեր է դրած դնում: Հայկական սերտ միտքիւնը, հայկական դրամական ոյժը, հայկական ազգային ձգտումները, այդ բոլորը, լրագրի տեսակետով, հակադեմոկրատիկ են, որպէս թէ վնասակար Ռուսաստանի և ուսանելի համար: Ոչ մէկ ժողովրդին չէ արդել վնաս բարեպաշտ դասադաս տեսչանքներ և ցնորքներ ունենալ, իսկ հայերի այդ նոյն տեսակ ցնորքները վնասակար և հակադեմոկրատիկ էր: Եւ համարվում: Ֆրանսիացին կարող է երազել եղբայր վերադարձնելու մասին, լեհացին լեհաստանի վերականգնման մասին, ցեղանիւս Գլինաստանը նուաճելու մասին, աւստրիացին Սլովենիան ծոցի մասին, անգլիացին համաշխարհային տիրապետութեան մասին, իսկ մենք կ. Պոլսի, Հնդկաստանի և հնդկ անդրկազմ վրա տիրապետելու մասին, և միմյան հայերը չը պետք է երազեն Հայկի հաղորդ տարի առաջ կործանված թագաւորութեան մասին...

Արդեւ «Нов. Время» ապացուցեց, որ հայերը իրանց հարստութիւնը ձեռք են բերել արատաւոր գործերով և յանգանքներով, և ոչ թէ ազատ մրցութեան չարքով: Մի և նոյն Թիֆլիսը, որը, «Нов. Время»-ի աչքում հաւատար է նկատվում ամբողջ Կովկասի հետ, կարող է ներկայացնել հայկական ֆիրմաների աղբաւանդաւոր տանակալ օրինակներ, ուրեմն, հայերի միջոց է յայտնում նոյն իսկ առևտրական բախտը, մի կողմ թողնելով դեռ մրցութիւնը, որին հանդիպում են նրանք ուրիշ ասպարէզներում: Միմէ մենք այնքան կը ստորադասենք, որ կը դիմենք կառավարութեան օգնութեան, որպէս զի հայերի դէմ մեր ոյժից վեր կուի մղենք այն բոլոր ասպարէզներում, որ նրանք այժմ բարեբաւած են, մնալով օրհնա-

կինը նրա հարսն է՝ Ծաղիկ խաթունը իր երկու զաւակներով: Սրանք էին միայն վերկիւն ոչ ոքի թագաւորութեան ընտանիքից, դիմաւորել կոյտի տակ ու չափազ մնալով, մնացած քսան և վեց հոգին կամ սրին ու կրակին էին դո՛ս գնացել, կամ տարվել որպէս անօրէնների պազոտութեան ասարկանքներ, կամ դուրս առել խախել էին ու գլուխը...

Բաղդի բոլոր այս խորթ զաւակները ներս թափվեցան իս. դիւղը և այս ու այն տան մէջ, այս ու այն սառնուում, պատերի տակ կուէ եկան հանդիսատ տունկու, տաքանալու, ողորմութեամբ ձեռք բերած մի քանի պատառ. հացի ուսերում:

Մէկ աւերակ տան ամայի սրահն էլ ոչ ոք Պէտօին բաժին ընկաւ: Արդէն մտնել էր, երբ հրեշտակաւոր օջաղի վերջին մնացորդները ցրտից զոգողալով, ու ժապատված թափվեցան սրահի մէջ, իրար վրա կուէ եկան մի հատիկ զգոյշված փախաւ փաթկալով, որ տուեց նրանց մի աստուածաձէր մարդ:

Մտնել էր, կուէ էին ամենքն էլ. միայն ծանր թուակները իրանց կամաց մարդկային անձրևի մանր կաթիլներն ընկնելով դեռնի երեսին ու յայտնելով կաղված փոքրիկ լճակների մէջ՝ մեղմ ձրկին էին առաջացնում, որը սակայն խիստ անախարհ ազդեցութիւն էին գործում տաքութեան կարօտ զոգողացող թրջաւորների վրա: Լուսում էր ոչ ոքի ծանր անընդուն հառաւը, յուսահատ օֆի, օֆ ֆաղաւք բացահայտութիւնները:

— Մարէ, անօթի եմ, միմիջայ փոքր մանուկը:

— Անօթի եմ, Մարէ, ջան, միայնա նրան և

մի ուր:

Լուս էր Ծաղիկը, լուս էր և ոչ ոք Պէտօն, ոչ մէկը չը գիտէր թէ ինչ ուստաւանում հանգստացնէ մանուկներին:

Լորտիկեան ստանաւ: Արդեւ դա մի փոքր քայլ չէ լինի թողտուլիւն խնդրելու՝ ջարդել հայերին թիւրքական եղանակով, թէ և ոչ կրօնական ֆանատիկստութեան հոգի վրա, և այդ բանը, մեր կարծիքով, աւելի վատ է: Ծիծաղելի է ապացուցանել, ինչպէս այդ առում է «Новое Время», թէ ամբողջ ազգութիւնը բաղկացած է միայն անարժան անձերից. կարծես թէ անարժան մարդիկ չը կան բոլոր ազգերի մէջ և ուրիշ ազգութիւնների անարժան մարդիկը որ և է արժանաւորութիւն ունենալ անարժան հայերի առաջ: Պէտք է բոլորովին մոռանալ մօտ անցեալի պատմութիւնը և անտես առնել ընթացիկ դէպքերը, որոնք առաջ քննեցին հայերի միջից զօրապետների, վարչական անձերի, զինականների, զեղարուեստագետների փառաւոր անուններ, որպէս զի ապացուցելի, թէ հայերից Ռուսաստանի համար միայն չարք է ծագում: Հայերի քաղաքական դրական ծառայութիւնները վկայված են ներկայ դարի ընթացքում հնդկ Իսլամ Բուսանց կայսրների կողմից: Այլընտանդ Լ. Կոյսեր 1813 թ. սեպտեմբերի 15-ի բարձրագոյն հրովարտակի մէջ ասված է. «Հայերը աչքի են ընկել իրանց օրինակելի հաստատաւորութեամբ և անձնութեամբ, երբ թեթևամտութիւնը և անբարեկուսութիւնը աշխատում էին խախտել Մեր ձեռքով Կովկասում հաստատած խաղաղութիւնը, և խուսափող հանգամանքներում նրանք մնացին ամուր և անաստան իրանց ջերմեանաւորութեան մէջ դէպի Մեզ և Մեր գահը, զոհնելով իրանց գոյքը, բոլոր միջոցները և իրանց կեանքը: Հայ ժողովրդի այդպիսի քրմեանաւորութիւնը, նրա մատուցած ծառայութիւնները և կատարած քաղութիւնները Մեզ վրա հաճելի պարտաւորութեան են դնում վկայել ամբողջ աշխարհի առաջ Մեր արդարացի երախտագիտութիւնը և բարեհաճութիւնը: (Собр. актовъ въ ист. Армянск.

— Մարէ, կրկին լավեց խաւարի մէջ փոքրիկ լացալիւմած ձայնը:

— Գնիր լաօ, քնիր լաօ, սկսեց հանգստացնել նրան մայրը, թող լուս բացվի, խլուսն ձեռք կուտամ, մեռնիմ ձեզի, մկայ ես դժը էր թամ, կը տեսնալ իմալ մոխրա:

Պատճառաբանութիւնը մանուկներին հիմնաւոր թաւց. նրանք խաւարից սարսափում էին. օ, ինչքը էր կատարվել այս խաւարի մէջ, ինչքը էին տեսել իրանք մանուկները այն գիշերը... Մարէն դժը էր թթալ, «էնտեղ» կը կտրեն, մտածեցին նրանք փոքրիկ զուլաները: Մանուկներն աւելի մօտ սեղմվեցան իրանց մօրը և լուսեցին: Կրկին տրեւեց լուսութիւնը, կրկին լավեց անձրևի կաթիլները մեղմ, անախարհ ձրկին և ծերունու օֆի օֆի հառաչանքները: Ծաղիկը դո՛ս էր, որ դո՛ս կարողացաւ մանուկներին յուստով հանգստացնել, բայց և ծանր մարքը պաշաւեցին նրան. առաւօտը ինչ տեղից պիտի հաց ձարի, զնալ մուրմուլ... ոչ ոք Պէտօն հարսը հնց մուրալ... ման աւելի լաւ չէ... մեռնողները աւելի բաղաւոր չէին... Իսկ ծերունին, նա չարտակում էր անընդուն, նա այրվում էր, նա տեսնել մէջ էր: Ահա վերջապէս նա ընդհատեց լուսութիւնը. ինքն իրան էր խուսում, թէ հարսի հետ, այդ յայտնի չեղաւ:

— Անձրև կուգալ ծըլծըլալէն, երբ տի կտրի, երկիր կը խաղցնի... դէ երկիրը ինչ թափեց, օր երկիր դարուէ չէրեց. թափիլ երկիրը, թափիլ, թող սեղան էրկիրը ըռնի, թող դեռեւոր զմղըմալէն էնեն բռնեն երկիր երես. երկիր երբ ձն կը խաղցն, Աստուծ խէրն է, բարին է, փառք քե Տէր, երկիրը ինչ թափեց, օր երկիր դարուէ չէրեց, թափիլ երկիրը...

Նա մի փոքր լուսեց, ապա կրկին շարունակեց: — Ծիծեր անօթի են, հայ հնու, ոչ ոք Պէտօն ձիւր անօթի են... «էնտեղ» անօթի էն, Ծաղիկ

народа. Глинки. 42-й, 1-й, 59-й). Նիկոլայ I կայսրը 1827 թ. փետրվարի 2-ին, Ներսէս արքեպիսկոպոսին ուղղած հրովարտակի մէջ, ի միջի այլոց, ասում է. «Խաղաղութեան խախտումը պարսիկներին կողմից և նրանց մեր երկիրը ներս խուժելը ատիժ ընծայեցին հայերին տեղի ու տեղը Մեզ ունեցած անխաղաղ անձնութիւնը և այլն»։ Այդ ասված է. «Յանձնում ենք ձեզ յայտնել ձեր հոգեւոր տեսչութեան տակ գտնւումը բոլոր հայերին Մեր կատարեալ բարեհաճութիւնը և հաւատացնել նրանց Մեր կայսերական խօսքով, որ կը շարունակենք ունենալ զէպի նրանց Մեր յատուկ շնորհները... Մենք պարտաւորութիւն ենք համարում Մեզ համար արթնան կերպով հոգ տանել նրա (հայ ժողովրդի) երջանկութեան և հանգստութեան համար»։ Կարծում ենք, որ սա բարեմտութեան լուս վկայական է։ Բայց եթէ հայերը փոխվել են, այն ժամանակ ոչ որ չի հերքել, որ նրանց պէտք է հարկադրել ենթարկվել գործող օրէնքներին՝ թէ ուսուց լեզուի ուսուցման, թէ ուրիշ կարգադրութիւնների վերաբերմամբ, բայց մեղադրել նրանց առեւտրական և պետական ծառայութիւնների աշխույժութիւնների համար, մեղադրել, որ նրանք գերակշռութիւն ունեն զանազան քաղաքային դուռնակներում, որ գրաւում են վրացիների կալուածները, որ հզօր են դրամով և այլն,—այդ կը նշանակէ մեղադրել նրանց օրէնքով չարգելվող գործողութիւնների մէջ, մեղադրել եւսանդի, նախաձեռնութեան, ընդունակութեան և տոկոսութեան մէջ։ Այդպիսի մեղադրանքներ միայն ամաչեցնել կարող են տիրապետող ազգութիւնը։ Յանձնարարել այդպիսի զէպերում զանազան ձեռնող միջոցներ — այդ կը նմանի նրան, եթէ խորհուրդ տայինք մի որ և է առողջ պատանուն ծնեւ մեր փոքր եղբորը նրա համար, որ նա բռնուցքներ է հասցրել իր մեծ եղբորը։ Մեղ թվում է, որ եթէ հայերը երբեմն թոյլ են տալիս իրանց գործել մինչև անգամ գործող եղանակով, դարձեալ չը պէտք է գործադրել որ և է արտակարգ միջոց, այլ բաւական են դրա համար գոյութիւն ունեցող օրէնքները և գործողութեան օրինաւոր եղանակը։ Այդպէս, ըստ երևոյթի, մտածում է և կովկասեան իշխանութիւնը, որը դեռ խուլ է մնում «Новое Время» լրագրի եռանդուն քուլթիւններին հայերի դէմ։ Այդ լրագրին իր պահ-

պանդական եռանդի մէջ մոռացել է ամեն մի ճշմարտութիւն, որտեղ խաղաղութիւնը զօրեղ չէ, որտեղ մենք միշտ անգոր են» (Շիլլեր)։ Մոռացել է նոյնպէս և այն, որ թնդանօթների հարուածները ճնշողականների դէմ չեն ուղղոււմ։ Զուր տեղ միայն «Новое Время» զրգուում է ազգայնական երկպառակութիւն կովկասեան ազգերի մէջ։

ՆԱՄԱԿ ԻԳՈՒՄԻՑ

Յունիսի 16-ին

Ամիս 11-ին իզդիր ժամանեց Ներսէս հանգապետ կոմս Տիգրանաւորէն Գաւառի զանազան գիւղերից հայ և թուրք ձիաւորների ահազին բազմութիւն ընդառաջ էր գնացել մինչև Արաքսը. այս ձիաւորներով չըջապատված, իգդիր մտաւ ժողովրդին սիրելի հանգապետը։ Իգդիրում, յինական դատարանի առաջ, նոյնպէս մեծ բազմութիւն էր հաւաքված. այստեղ աղ ու հաց մատուցվեց թանկագին հիւրին։ Պ. հանգապետը ժողովրդի վիճակի մասին մի քանի հարցեր տալուց յետոյ՝ գնաց հանգստանալու, պատրիարքի, որ իւրաքանչիւր գիւղից մի քանի ծերունիներ ներկայանան իրան յաջորդ օրը, որպէս զի երկրի գրութեան մասին լուրի տեղեկութիւններ առնի։

Յաջորդ օրը գիւղացիները հետզհետէ ներկայացան և իրանց կարիքներն ու ցաւերը բերանացի կամ գրաւոր պարզեցին. պ. հանգապետին շաւաքված բազմութեանը մի ուրախ լուր հաղորդեց պ. հանգապետը այն մասին, թէ կառավարութիւնը վճել է Ալեքսանդրի կենտրոնում՝ իգդիրում, բաւալ երկդասեան դպրոց, գանձարանից այդ նպատակին յատկացնելով տարեկան 1,500 ռուբլի, ինչպէս և յինութեան համար միամտաւ դարձեալ 1,500 ռուբլի. թէ դպրոցի պահպանութեան և թէ յինութեան վրա լինելիք մնացած ծախսը մնում է ժողովրդի վրա։ Առաջիկայ աշնանը միգրանտները դպրոց է բացվելու և Գիւլիսթի թուրքաբնակ գիւղում. այսպիսով կառավարչական դպրոցների թիւը մեր գաւառում կը հասնի 5-ի։ Անշուշտ այս թիւը խիստ փոքր է գաւառի ստուար ազգաբնակչութեան կարիքը լրացնելու համար. պէտք է յուսալ, որ պ. հանգապետը կաշխատի զըպրոցներ բանալ գաւառի ուրիշ բազմամարդ գիւղերում եւս։

Նոյն օրը պ. հանգապետը գնաց ան-

ձամբ տեւեղու այն պատուարները, որոնք ինժեներների հսկողութեամբ շինվում են Արաքսի ափին, Գիւլիսթի գիւղի մօտ. այս այն տեղն է, որտեղից Արաքսը սպառնում է ընթացքը փոխել դարձանային վարարումների ժամանակ և ծածկել ամբողջ Սուրմալուն։ Պատենչ-ների մի քանի ամիս կատարվող աշխատանքները վերջանալու վրա են, ջրերի քանդած և բարակացրած ափը արուեստական թմբերով լայնացրել և բարձրացրել են։ Ասում են, որ պ. հանգապետը առանձին կարևորութիւն չէ տրւել այդ պատենչների, քանի որ Արաքսը կառուց է իր ափերը քանդել և դուրս գալ զէպի գաւառը բոլորովին ուրիշ տեղերից ևս։ Նոյն օրը և եթ պ. հանգապետը իգդիր վերադարձաւ և յաջորդ օրը գաւառական հիւանդանոցը (приемный покой) այցելելուց յետոյ, ճանապարհ ընկաւ զէպի Ներսէս՝ Արաքսի վրայով։

Հանգապետին տրված խնդիրների մէջ առանձին կարևորութիւն ունեն հողային հարցին վերաբերեալ խնդիրները, մասնաւոր իգդիր, իգդիրում և Բհարում գիւղերի հողերի մասին։ Այս երեք գիւղերին բնութիւնը մի կատարեալ պատուհան է ուղարկել տարուց տարի սաստկացող և տարածվող ճահիճները. սրանց ընդարձակ վարելահողերը այժմ մեծ մասամբ անպէտք են, երկրագործութիւնը դադարել է. և խեղճ գիւղացիք սաստիկ նեղութեան մէջ են. իգդիրում ևս, օրինակ, 160 տուն բնակիչ ունի և տիրապետում է 140 խաւվար հող, բայց իրօք այդքան հողից ճահիճ ցանում է 60 խաւվար, որը նոյնպէս ճահիճից ապահովված չէ և տարուց տարի սակաւանում է. այս տարի մասնաւոր թաղամթիւ ցանված արտեր իրեն անպէտք թողվեցին. արտերը ջրով ծածկված են լինում գարնանային բոլոր ամիսներում և կանաչը կը տրվում է։ Այդ 160 տունը ունեն միայն 20 սալ և 8 գութան, այն էլ չատերն ընկերովի են լծում։ Համարեա մեծամասնութիւնը տարվա պաշար ցորենը գնում է և այս պատճառով թաղված են պարտքերի մէջ։ Մենք համոզված ենք, որ պ. հանգապետը խորին ուշադրութեան առարկա կը դարձնի այս գիւղի վիճակը. կամ նոր հողեր ձգելու հոգադրութիւնը կանի, կամ գոնէ հարկերը կը թեթեւացնի։

Ա.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒՑ

Յունիսի 18-ին

Նրկորդ չարախն է, որ մի հրէայ կամբասանտ, կազան ազգանունով, անհետացել է։ Որոշում են՝ չեն գտնում։ Մասնաւոր բնաւորութիւն կրող այս իրողութիւնը գոցէ ուշադրութեան չառնվէր և խօսակցութեան նիւթ չը դառնար, եթէ կապված չը լինէր մի «բնորոշ» խնդրի հետ։ Կազան, այստեղի առեւտրականների չըջանում քաջ յայտնի այդ հրէան, փախել, անհետացել է նախամտածած ծրագրով։ Նա տարել է մօտ 300,000 ռուբլի նաղդ փող, օրից 125—130,000 ռուբլի ապրանքով և կանխիկ դրամով ստացել է Հ. Զ. Աբդին Թաղիկից, իսկ մնացածը՝ զանազան ֆիրմաներից։ Հասաւէր հրէան ըստ երևոյթի այնքան է յափշտակվել դրամով, որ մոռացել թողել է այստեղ իր ընտանիքը, հարազատ զաւակներին և անհետ կորել... Գուհէ կինը հաւատացնում է, թէ չը գիտէ նրա տեղը և անհետանալու չարժանիքը։

Փախտական կազանը այստեղ կապտվով վերցրած ունէր կերտարի գործարան։ Այդ գործարանը մօտիկ անցեալում հրդեհվում է։ Կազան վնաս չէ կրում. նա ստանում է գործարանի անպահպանելի և ձեւարկում է ըստ երևոյթի գործարանի վերանորոգութեան։ Մի և նոյն մասնակ նա միջնորդում, սաղաքնում է աջակէս, որ իր ապառիկ գնած նախը գործարանում անկարող լինելով մշակելու, կանխիկ դրամով վաճառում է ուրիշներին։ Այսպիսով այն նախը, որ ինքը գնած է լինում ապառիկ՝ ժամանակի ընթացքում մուրհակներով վաճարելու պայմաններով վաճառում է և փողը կանխիկ ստանում։ Բացի սրանից ձարպիկ հրէան աջողեցնում է տոկոսով ևս փող ձեռք բերելու և այս բոլորը այնպիսի վարպետութեամբ, որ ոչ ոք կասկածելու առիթ չէ նշմարում։ Ուշադրութեան արժանի ոչ այնքան փաստն է, որքան այն յարաբերութիւնը, այն վերաբերմունքը, որ տածում են այստեղի կամբասանները զէպի այդպիսիները։

Նոյն աղ կազանը մօտ տասն տարի առաջ մասնակցում էր «Բիմբո» և կազան անունով ֆիրմայի առեւտրական գործերում։ Այդ ֆիրման ժամանակին ամառօթաբար միանկ յայտարարեց իրան, և պ. պ. Գեմբո ու կազան բուրժուան 15—20 կօպէկ վաճարելով կարողացան պարտատէրերի ճանկերից մի կերպ ազատվել և հեռանալ։

—Բէլա, քէլա, քե մեռնիմ, թող իմ խոքին էղնի քեզ խմար, դու խաց մի ժողվա, ես սեւաւորս երկրէ երկիր, դունէ դուռ կընկնիմ, իմ խաթունին սիրուն խաց կը ժողվեմ, թաք դու խաց մի ժողվար։

Բազմութիւնը յետ քաջվեց և երկու թշուառներն անցան արտասովորով։ Մինչ այս տեսարան տեղի էր ունենում դրսում, աջտեղ, սրահի մէջ ոէս Պէտոն մահվան տագնապի մէջ էր գտնվում։ Նա աչք անց իր շուրջը, ասես բազմութիւնը դաւաններին, թոռներին փնտրելով, որ իր վերջին օրհնութիւնը տայ և բոլորի փոխարէն երկու փոքրիկ թոռներին գտաւ իր աջ ու ձախ կողմերում. ձեռքերը հանեց փալապի տակից, զոռոգողով մեկնեց զէպի մանուկները նրանց գրկելու, վերջին համբոյրը տալու համար և հաղիւ կարողացաւ միայն մի ձեռքը փոքրիկ պարանոցը ձգել, իսկ վերջին համբոյրը սառեց յրթուցներին և նա փչեց իր վերջին շունչը։ Նրկու փոքրիկները ճշում էին, երբ Մարդիկ և Պիւրիկ հասան և միասին ընկան անհնչեցած դիակի վրա։

Ի... գիւղում Մարդիկ ու իր զաւակներն այլ ևս չեն երևում, միայն փողոցներում տնեւր առաջ միշտ կարելի է տեսնել մի աղքատ, նրաւաղ կին, ցնցատիւների մէջ կուլված, որ նիհար ձեռքը մեկնում է դռներին, մեկնում է անցորդներին ողորմութիւն է խնդրում։

—«Թաթունիս սիրուն» ողորմութիւն տուէք, ասում է նա խնայեալ, աղբուրդ ձայնով. դա Պիւրիկն է, որ իր որբացրած խաթունի սիրուն ողորմութիւն է հաւաքում և նրան որբերի հետ կերակրում։

Ա. Ասարունեան

էլման չի լաօ, Էնոն կուշտ պառկած են, էստեք են անօթի. է՛, Բնչ էնեք, երկինք Բնչ թափեց, որ երկիր դաբուլ չէրեց. էստեք լէ երկրի զաւակներ չեն... Պափի երկինք, թափի համա սէլաֆ չինի, տար էսա ձօթիւն լէ, էլ անօթի չեն եղի...

Երբունին լռեց, զուլը կրծքին քաշ ցցեց։ Եթէ լոյս լինէր, կարելի էր տեսնել, թէ ինչպէս են վառվում նրա խոր ընկած աչքերը, զօղողորմ չըթնոքները. նրա կրծքում ձակառն ու չորացած այտերն այրվում էին տենդով ասեւ բոցերի մէջ, և զուլին օթորվում էր ցընցելով ալեղալը միւրեքը։ Երբունու խօսքերը սարսափեցրին Մարդիկ և ճակցին նրա սիրտը. թարթ, սարսափելի անցեալը խաւարի մէջ ներկայացաւ նրա աչքերին։

—Մարդիկ ջան, էլի կուլա... օֆ, դու ինչը դար լացար լաօ... Ես չեմ լայ, ես իմն լամ, ասիւր իմ արցունք վէր որ մէկ կրակին թափեմ. երկինք ողորմածի, կը տեսնաս, կուլայ իմ տեղաք, դուն լէ լաց լաօ, ես քե ասալ կասի— «արցունքը դուրս կը ծնի», ես լալիւթի կէնի, սուտ կասի, արցունքը դուրս չի ծնի. լաց, թող սէլաֆ էղնի, մենք լէ էրթանք, սէլաֆը մեզ դաբուլ է. երկինք Բնչ թափեց, որ երկիր դաբուլ չէրեց. կը տեսնաս, էրկունց ծըծալէն իմալ կուլայ էսա անձիւ. երկիր սուտ, մոռնի ներս կը ծծի, որ երկունց արուն թափի, երկիր էլման ներս կը ծծի. տեսար լաօ, էսա մեր բազ պուտում արուն չը մնաց, զըմէն գեւտին քաշեց ուր ջան... Ախ, երկինք Բնչ թափեց, որ երկիր դաբուլ չէրեց, մենք լէ երկրի զաւակներ չենք...

Գարձեալ լուսնին տիրեց, միայն լսվում էին ծերունու ընդհատ ընդհատ չնչառութիւնը և հառաչանքները։ Նա հիւանդ էր, չափ հիւանդ. դառնութեան բաժակը լցվել էր, թշուառու-

թիւնը վերջին հարուածն էր տալիս այս քայքայված կազմաւաքին։ Այցան ժամեր. Մարդիկ անքուն հսկում էր ծերունու վրա. նա զգում էր, որ հիւանդի վերջին ժամերն են։ Գաւառի նախապետական չափ երկար գիշերին յաջորդեց վերջնապէս առաւօտը. ծերունին այլ ևս ոչինչ չէր խօսում, նրա աչքերի տենդոտ հայեացքն այժմ անորոշ էր։

Երբունու այս ու այն կողմից փալապի տակից դուրս սողացին երկու գզգզված մանուկները և համարեա միաբերան հաց խնդրեցին։ Մարդիկ աչքերը լցվեցան արտասուքով. առաջը պառկած էր մեռնող ծերունին, իր հայրը, իր որբերի հովանաւորողը, երկու մանուկներ «հաց» էին աղաղակում. Բնչ անել, մտածում էր նա։ Ահա նա մտեցաւ, զգուշութեամբ տեղաւորեց փալապը մեռնողի վրա, աչքերը սրեց և դուրս գնաց, չառնով վերադառնալու հաստատ որոշումով։ Երկու որբերը նստեցին հիւանդի այս ու այն կողմերում, իսկ նրանց մայրը գնաց հաց մուրաբու... Ահա նա արդէն մի դրան առաջ կանգնել է. մոռնի, թէ չը մոռնի. ասիւր, Բնչպէս ուղեւ, Բնչպէս խնդրել... Վերջապէս նա սիրտ արեց ու մտաւ կամացուկ, անվտանգ քայլերով և տան դրան առաջ մի սիւնի ետեւում կանգ առաւ, աչքերը քեւին խոնարհեց և ոտքի ծալքով սկսեց խառնել ցեխի մի կտոր։

—Բնչ կուլեմ, բաջի, հարցրեց տանտիկները։ Նրանք թէ այդ հարցի փոխարէն նրա գլխին մի ծանր հարուած իջնէ, երանի թէ մի ամալ ձայնէր և կայծակը դարկելով միանգամից այդէր, մոխրի դարձնէր Մարդիկ և նա դո՛հ կը կը լինէր. բայց այժմ Բնչ պատասխանել, Բնչպէս ասել հաց եմ ուղում, մտածեց չիթթված կինը և պատասխանի փոխարէն սկսեց հեկեկալով լայ ջանախիկն. երկի հակապառ նրա այդ ներքին կոխը, նա լուսնեամբ ներս մտաւ,

բերեց հացի մի ծալ և տուեց արտասուող կնոջը, որ փաթաթեց գոգնոցում և դուրս գնաց։ Բալի դրանը նա յանկարծ կանգ առաւ քաւացած. նա իր աչքերին չը հաւատաց, երբ տաս քայլ իրանից հեռու կանգնած տեսաւ Ջիւնիկին, որ ով գիտէ կատարածից ինչպէս էր աշատել զուլը և այստեղ հասել։ Ջիւնիկը նոյնպէս վշտահար, նոյնպէս գզգզված կանգ առաւ և խորին ցաւակցութեամբ ու խանդաղտաւնքով երկար նայեց Մարդիկին։ Այդ մի անօրինակ ձայնով վազեց և իր տիրուհու ոտներն ընկաւ գոչելով. —Այ, կուռնան աչքերս, Մարդիկ խաթուն, դուն լէ խաց կը ժողվես. երկինք իմն դաբուլ էրեց, որ ոէս Պէտոն խաբար, Մարդիկ խաթունը խաց ժողվալ. դէ դու պատուիր է է, գետին, էսա իմ սեւաւոր գուլիս ներս առ, չը տեսնիմ բարի։ Ջիւնիկը քո ոտաց մատաղ, Մարդիկ խաթուն, զուլիս հէրան քո աւեր օջախի քիւլին, խաթուն ջան, էսա Բնչ էղաւ, մէկ տեղ ուրիցանք, մէկ տեղ քաղցրեք, մէկ տեղ արուն տեսանք բոլ չէր, մկայ էլ մէկ տեղ խաց տի ժողվինք...

Անցորդները հետաքրքրվելով չորս կողմից չըջապատեցին այս սքանչող կանանցը։ Մարդիկն ինչ անելը չիմանալով սառած կանգնել էր, ապա բարձրացրեց գզգզված գոգնոցը աչքերի արտասուքները սրբելու, մինչդեռ այնքան զրթաւորութեամբ ձեռք բերած հացը վաղուց էր ընկել ցեխերի մէջ։ Իսկ Ջիւնիկը շարունակում էր նրա ոտներին տակ ծուկն չըբած սգալ։

—Երկիս քո օջաղին մատաղ տուի, ցաւս քիւլ էր, ձագուկներս, իմ եթիմ բալաներս ճվճվէնք քո օջաղի չեմին մորթեցին, էդ ցաւն էլ տալայ. ապա էսա ցաւ ես իմն տանիմ, իմ աչքի լոյս, իմ սրտի սէր, իմ խոքու կէս, իմ լոյս ճրագ, իմ միւլիթարանք խաթունս խաց ժողվալ... Ապա վեր կենալով թիկի բռնած քաշեց ողբացող Մարդիկին։

տոնական յանձնարարումն՝ չորսնիստ սուլթան Հա-
միդին իր պաշտօնն աւարտելով՝ վերադարձաւ
Ինչ ըրաւ այդ յանձնարարումն—նշ արդիւնք—
անշուշտ մեծ արդարութիւնն ի դարձ զբաւ մէկ
երկու պաշտօնեայնքն պաշտօնանկ ընելով, կամ,
լաւ է ընել, որիչ տեղ փոխադրելով... Միմէ
կարելի է, որ թուրք մը պատժուի, երկարակի
կեանքով ջարդած ըլլալուն համար... Աւ-
լաճը, թէ յաճախէր միմէ կը ներեն: Ո՞ր
մնացին ուրեմն Օրմանեանի բողոքներն... Բո-
լոսնայ նաեւ իր հրաժարականը, զոր հակառակ
պարագային պիտի մատուցանէր և որը արձա-
գանք գտած էր եւրոպական լրագրողներու մէջ...

Վերջապէս ամեն բան ձախող վիճակ մը ու-
նի, եթէ իրական բան մը կայ, այն ալ ձեռնարկ-
պաշտօնն ու սեկսեկն է միայն:

Վարչական ժողովները բոլորովին թույլ կըն-
թանան, ծակիւ մատնելով իսկ չեն ուղեր և է
խնդրի մը զգոյշ կը վախճան մի գուցէ փոք-
րիկ անխոհեմութիւն մընելով կատարական
տնտեսութիւն պատճառներ: Անխոհեմութիւն կը
համարուի, եթէ ազգային կամ եկեղեցական ի-
րաւունք մը պաշտպանուի, ըլլայ իսկ ամենա-
թեթեւ բան մը, այն է ժամանակիս անբող քա-
ղաքականութիւնը:

Քաղաքական ժողովոյ անկողանքէն Յարու-
թիւն փաշա Տառնան իր գործը վերջացուցած
ըլլալով հիմայ ընտ Եւր իր կողմէ պատրաստ-
քանակ, գրեթէ հրաժարուած է: Նորատունկեան
Վարդիկէ Էֆենդին անձնական գործեր պատճառ
բռնելով Զուլիյեյի գնացած է, իսկ երկրորդ
առեկանքէն Ստեփան փաշա Արշակունի իր
հիւանդութիւնը դարձանելու համար Պրատստի
ջուրերը պիտի միմէ:

Աստուած վերջերիս բարին կատարե՞լ—
այսպէս կըսէր լուսաւոր մարիկա, երբ իր խեղ-
քը չը հասած բանի մը պատահէր—ճիշդ այս
արթնքն ընելու ժամանակն է հիմա... Վաճէ

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Յոյն-թիւրքական պատերազմի սկզբում, Բ.
Գուրը, վախճանալով Բաղդադիայի և Սերբիայի մի-
ջատութիւնից, յատկեց բաւարարութիւն տալ
այդ պետութիւններին պահանջներին Մակեդո-
նիայի վերաբերութեամբ: Ստիվանի իրադէ-
համաձայն, սերբերին թող տրվեց մի քանի ազ-
գային զորքերն հիմնել Մակեդոնիայում և
խոտազմել մի քանի սերբիական և բուլղարա-
կան եպիսկոպոսական թեմեր հիմնել Սերբիա-
յում հաւատացին այդ խոտառններին, իսկ
Բաղդադիայում վճեցին սպանել այդ խոտա-
ռններին իրադարձանք և առժամանակ դա-
դարեցին հարկի վճարումը, որը միշտ ամենա-
լաւ միջոց է Բ. Գրան վրա ճնշում գործ դնե-
լու համար: Յիսուս, մինչև այժմ Բ. Գրան
տուած խոտառնները միայն թղթի վրա են մը-
նում: Կ. Պոլսի սերբիական և բուլղարական զիւ-
լածատիական գործակալների բարձր ջանքերը
իրագործել տալ այդ խոտառնները, ի դերս են
եղում: Գրա փոխարէն Բ. Գուրը կենտրոնաց-
նում է իր զորքերը հիւսիսային Մակեդոնիա-
յում իսկ սերբերին և բուլղարացիներին յայտ-
նում են, որ նոր թեմեր և զորքեր հիմնելու
դէմ սատարի բողոքում է տեղական վարչա-
թիւնը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Русск. Вѣд.» լրագրի բերլինի թղթակիցը,
հարգելով պատար Կոստյու մաշը, ասում է
հետևեալը. «Ես կամենում եմ մի քանի խոսք
նուրբել մի օրիցինայ մարզում, որի սնունդը դի-
տէ ամեն մի երեխայ Գերմանիայում: Կա պատ-
ար Սերբիայի Կոստյու է, բաւարական հրու-
չակաւոր բոլիկը, որը նորերս վախճանեց վե-
րիսոփոքում, մի գիւղում, ուր նա բաժանայ էր
և որը նրա շնորհիւ այժմ բաւարական ամենա-
հարուստ գիւղերից մէկն է: Եթէ դուք խոսք
գերմանացի բոլիկներին հետ, նրանց մեծ մա-
քը կտաւ ձեզ, որ Կոստյու խաբէրայ է, որը
ժողովրդականութիւն է ձեռք բերել միայն յը-
նորհիւ այն բանի, որ ժողովրդը նախողա-
յարկած է և հաւատ չունի դէպի գիւղական
բոլիկները: Սակայն, Կոստյու խաբէրայ է, որ
ամբողջ բոլիկները տաղը դատողութեան
վրա հիմնված երկու երեք կանոններից էր բող-
կացած: Կոստյու համարում էր ջուրը համայնար-

հային միջոց բոլոր հիւանդութիւնների դէմ. նա
մի և նոյն ժամանակ քարոզում էր պարզու-
թիւն կենցաղի մէջ, այն է հասարակ կերակուր
ուտել, գինի չը խմել և հեռու մնալ բա-
ւոր աղմկալի զուարճութիւններից: Մեր քննոյ
կենցաղին սովոր հարուստ դասակարգի մէջ, որը
հեռու է պահում երեխաներին օրից, փախաթ-
վում է քրդի և մետաքսի մէջ և ստամոքսը լց-
նում է մեղեկնով և ալկոհոլով, Կոստյու խոսքն
երբեմն հրաշքներ էր գործում: Խաբէրով գի-
մում էին նրան ամեն հատակի և կոշտի հի-
ւանդներ, բանւորներից սկսած մինչև կոմսու-
հները և իշխանները, և նրանց բոլորին էլ սի-
րով ընդունում էր Կոստյու:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՅԻՈՒ, 18 յունիսի: Եւ-Յոր կարամանային
կայարանում, 200 մղոն հեռավորութեամբ դէպի
հարաւ-արեւելք Սուէզից, ժամանակից հիւանդա-
նալու երկու դէպք կար ուղևորների մէջ:

ՊԱՐԻՅ, 20 յունիսի: Խաղաղական «Բաուդան»
կրէյսէրի վրա, պալիսին պատճառով, սպան-
ված են 5 մարդիկ, ծանր վիրաւորված է 1 հոգի:

ՊԱՐԻՅ, 18 յունիսի: Սորբոնի լաբորատորիայի
գերեկտոր Դալի Արի գտաւ փալսուն ներկեր
ստանալու եղանակը, առանց գործածելու ներկող
նի թիւն:

ԲԵՐԼԻՆ, 18 յունիսի: «Köln. Zeitung» լրա-
գրը հարգում է ստատուս-կերտար Բեռլին-
ի հրաժարականի մասին:

ՊԱՐԻՅ, 18 յունիսի: Պապադամուրների ժո-
ղով քննիչ յանձնաժողով նշանակեց Պանամայի
գործի ատիկով: Արքաները ընտրված են բարձր
խաբէրից:

ՊԱՐԻՅ, 18 յունիսի: «Temps» լրագրին Կ.
Պոլսից հարգում են, որ դեսպանները համա-
ձայնութիւն կայացրին՝ հաւաքական յայտարարով
գրեթէ թիւրքիային և պաշտօնապէս առաջարկել
նրան հեռանալ թեաւալայից մինչև օգոստոսի
վերջը:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 18 յունիսի: Ջլղալում ժամանա-
ւոր շարունակվում է: Ամեն օր մահվան մօտ ե-
րեք դէպքեր են լինում:

Երէկ եղեկան ժողովը ցիլլոնի նման փոխ-
րիկ կար լաւ փախկեցին սուրիկեան, կանա-
տեան և կալալեան յրջանները:

ՊԱՐԻՅ, 19 յունիսի: «Standard» լրագրի
տեղեկութեան համաձայն, հիւրը կայ երկաթու-
ղու, որ ճէլֆիկ-փաշան հրահանգ կը ստանայ
համաձայնվել թէ պետութիւններին առաջարկած
առանձնագրին թեաւալայում, և թէ պատերազ-
մական վարձարութեանը, որի չափը, լուրերին
նայելով 4 միլիոն ֆունտի կը հասնի: Սա-
կայն կապիտալաւորայի հարցում հրամանագրված
է նրան լուրջ զիմարութիւն ցույց տալ:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 19 յունիսի: Որովհետեւ Ջէղալայի
եկած եղբայրական ուղևորների մէջ էլ ու-
րեան հիւանդանոցում ժամանալով հիւանդա-
նալու երկու դէպք տեղի ունեցաւ, սանիտարա-
կան խորհուրդը վճեց փախադրել կարմիր ծա-
վի կղզիները ուղարկված ուղևորներին կա-
մարներն հիւանդանոց և զարգեցնել տե-
սաւորների փոխադրութիւնը Ջէղալայից:

Խաբէր՝ ԱԼԷԲԱՆԴԻ ԲԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ ԱՆԻՐԷԱՍ ԱՐՄՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ
ՅԱԿՈԲ ԲԱՐԱԼԱՆԵԱՆԻ
«ՏԱՆՈՒՏԵՐ ՕՉԱՆԸ»
(պատմական զրոյց)
Գրին է 15 կողմի
Գրին ԲԱԿՍ, Սիսեկայա շ., № 115 Ապոյ
Բախանյան. (№ 72) 1—3

Մի ցէնդաւ օր ՅԱՅՏԱՐԱՐՆԵՐ ՌՈՒՍ-
ՅԻՉ պաշտօն է որոնում հայոց եկեղեցա-
կան զորքիներում, կարող է պատրաստել և բա-
նաձայն կանոնաւոր երգչիկ խումբ: Հարց-
նել Թիֆլիս, Եւրոպայի Էմմապոլս Դա-
րապու. (№ 72) 2—4

ԱՐԱՔՍԻ ԽՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեդից անկախ պատճառներով, որոնք ուշադիր ընթերցողներին անշուշտ յայտնի են թեր-
թերից, «Արաքսի» անցեալ տարեշրջանի երկրորդ գիրքը, որ բաժանորդներին դրկելու էինք
փետրվարին, կաղարկի յունիսի 1895 թ.ի գրքերին այսուհետև ստորագրվողները վճարելու են 5
բուրլի:

1897 տարեշրջանի երկու գրքերը կը հրատարակին ղեկոններին, միաժամանակ, աւելի
ճոխ և աւելի չքեղ՝ «Արաքս»-ի հրատարակութեան օրից տասնամեայ շրջան խորհրդու աթիւ:
Բաժանորդագրին է այժմանկից 3 բուրլի:

Մեր ապահով հասցէն. Петербургъ, Симеоу Гуламирянцъ կամ St. Pétersbourg, Siméon
Goulamiriantz. (№ 72) 1—3

ՍՈՒԵՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե. Բ. Կ. Ո. Ի. Ս. Ե. Ռ. Ի. Ա. Ն. Զ. Ա. Ն. Յ. Հ. Ա. Մ. Ա. Բ.

ՏԱՍՆՎԵՅՏԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առեւտրական Կուրսերի Նպատակն է՝ մասնագիտական առեւտրական կրթու-
թիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել զործնական ճանապարհով
հմուտ հաշուապահներ: Առեւտրականը ստանում են ա տ ա ե ս ա տ ո ն ե ռ :

Աւանդելի առարկայք արանք են՝ 1) Առեւտրական հետաւութիւն, 2) Առեւ-
տրական թուարանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկա-
լին), 4) Թուարանութիւն համարիչի վրա, 5) Առեւտրական թղթակցութիւն, 6)
Առեւտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) Գեղարուութիւն, փառ ձեռքի
ուղղելը:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի
1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը, և երկուշաբթի 4-ից մինչև
8 ժամը, կուրսեր հիմնովի բնակարանում, Սոջալում, Ալեքսանդր փոխգնդա-
րան, № 9, Սերգիևսկայա և Նազարնայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրը և
կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս և եղբ. Ծովանովների բանկային
գրասենեակում և կուրսեր հիմնովի բնակարանում: Օտարաբաղադրելը դիմում
են Թիֆլիս, Ս. Մ. Մանուշանցու.

(և. շ.) (№ 72) 1—25

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET Cie

ՅՐԱՆՍԻԱՆԵ ՆԱՒԱԴԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱՍԿԵ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԵՅԱՆ ԲԱՐՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու չորա-
թի մի անգամ, սկսած յունիսի 25/6-ի չորեքշաբթից:

Եւ հալաւալը՝ Բաթումից Մարսել, մանկով Տրապիզոն, Սամսուն և Պոլս: Մեկնում է Բաթու-
մից՝ չորեքշաբթի, յունիսի 25-ին (յուլիսի 7) ԱՐՄԷՆԻ չորեքշաբթի, նաւապետ ԲՈՒՂ, և այդպէս չա-
րունակաբար, երկու շաբաթ մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ձախց յետոյ: Բա-
թումից Պարթի ուղղակի հարդրակցութեան տունակները արվում են սովորականից:

Պալկաւ գնեք օրի: Աղբանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններին
ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակալատներին:

ԲԱՐՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր Գ. Մեռնի, Նալբերժնայա ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդա-
կեանին, Սիւնի փող. Նալիկին Արթուրու քարվանսարաւ ԲԱՐՈՒՄ—պ. Ս. Դիլգորեանին, Կոլոնեա-
նիակայա հրապարակ: ՆՈՒՐՈՐՈՍԻՍՍԿ—պ. Մեռնի Զերինուօգերին: (№ 16) 14—20

ԲԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

ԲԻՍԳՈՒՏԱՆԻ

(Տնային գործածութեան համար)

ՀԵՌԱԿԱՆ ՄԻՋՈՒՄ, այն է հաստատ մահ միջոցներ, ինտրոդուկցիոն և ուրիշ կրծքներին
Այս միջոցը արտաբերում է այդ կենդանիներին գլխաւորապէս բնակարաններից, այնպէս որ նրանք
չեն մնում գետնաշարի տակ և չեն տարածում զարգաշատութիւն:

ՄԱԿԱՆԵՐ ԴԵՄ ՀԵՌԱԿԱՆ օգնական է նրանց ընդմիջում և շատ հաճելի հոտ ունի և
բիծ է թողնում ճեղքանկերին, կոշիկներին և կարասիների վրա փոխանցելով նրան, սենեակի օդին
հաճելի թարմութիւն են հարգում և միաժամանակ հալածում են ցեղը, ճանճը և մոծակները:

ՓՈՅԻՒ ՄԻՋՈՒՄԵՐԻ ՀԱՄԱՐ, ամենայնպէս միջոց է բոլոր միջատները և նրանց պատկեր
բոլորին ոչնչացնելու համար: Այդ փոշին անխոտաբերելի է լուեր և մակեր ոչնչացնելու հա-
մար անխոտաբերում, ներքնակներում, թաղիքով պատած փայտային պատերում: Ոչնչացնելով ցե-
ղը և չունենալով նախնական անհաճոյ հոտը, այս փոշին բոլորովին փոխարինում է նրանց զրա-
համար հարկաւորութիւն չը կայ ամառը տալ մուշտակները և ուրիշ մթերքները իրենց պահելու
համար: Փոշու աղբեղութիւնը, երբ նրան գործադրում են ամեն տեսակ միջատներին, մրջինների
հղէմ—գրեթէ փայլեկանալի է—հեռանալը դարձանալի: Հարցնել ղեկավարական խանութներում
(№ 23) 41—50

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՆ ԽԱՐԿՈՎՈՒՄ ԲԱՅՈՒՄ Է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԹԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

Ընդունվում են խնդիրներ երկու սեռի ունեկողներին, որոնք կամենում են
առանձնաբոլոր (эзбой врачъ) կամ զանախորի ղեկով ստանալ: Ուսումնարանում
զապախտութիւններ կը կարգան համալսարանի պրոֆեսորներ՝ Ս. Պոպով, Բէլլուսով,
Դոուկալով, Օրլով, Բէլլով և ուրիշները: Աշակերտներին թող է տրված յաճա-
խել համալսարանի անատոմիական թատրոնը և լաբորատորիան:

Գիմել ուսումնարանի հիմնադրին այս հասցէով՝ Николаевская площадь,
домъ Штейфона, доктору Немировскому. 3—4